

Būt transpersonai Eiropas Savienībā

LGBT Eiropas Savienības mēroga
aptaujas datu salīdzinošā analīze

Kopsavilkums

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 1., 2. un 3. pantā ir garantētas tiesības uz cilvēka cieņu, dzīvību un personas neaizskaramību. Hartas 6., 7., un 8. pantā ir garantētas tiesības uz brīvību un drošību, privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, kā arī personas datu aizsardzību. Hartas 14. pantā ir atzītas tiesības uz izglītību, bet 20. pantā – tiesības uz vienlīdzību likuma priekšā. Tāpat 21. pantā ir aizliegta diskriminācija, tostarp diskriminācija dzimuma dēļ, bet 35. pantā ir atzītas tiesības uz veselības aizsardzību, 45. pantā – uz pārvietošanās un uzturēšanās brīvību un 47. pantā – uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu.

Vīriešu vai sieviešu dzimums, ko mums oficiāli piešķir, kad piedzimstam, ir pamatots uz mūsu fiziskajām īpašībām. Tomēr tas var nebūt atbilstošs mūsu dzimuma identitātei – t. i., tam, ko mēs domājam un jūtam attiecībā uz savu dzimumu. Tā kā arvien vairāk transpersonu atklāti atsakās identificēt sevi kā vīrieti vai sievieti, kļūst skaidrs, ka dzimuma izjūtu nevar iespiest šaurajos rāmjos “sieviete” un “vīrietis”. Lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu (LGBT) Eiropas Savienības mēroga aptaujas rezultāti uzsver nepieciešamību iziet ārpus šiem rāmjiem gan vispārīgās sabiedrības diskusijās par dzimumu, gan apsverot konkrētus juridiskus un politiskos pasākumus.

To padara iespējamu Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (FRA) veiktās LGBT aptaujas datu bagātība un salīdzināmība, izgaismojot transpersonu ikdienas dzīvi Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs.

“Kā transpersona es uzskatu, ka politikas veidotājiem un veselības aizsardzības pakalpojumu sniedzējiem ir svarīgi saprast, ka dzimumu spektrs ir plašāks par tikai divām galējībām vien. Starp tām var būt jebkas, un cilvēks var dzīvot piepildītu dzīvi, nebūdam nevienā spektra galā, t. i., nebūdam pilnībā vīrietis vai sieviete. Mums ir nepieciešama lielāka sapratne, bet vēl svarīgāk – vairāk resursu un juridiskā atbalsta, lai savas dzīves dzīvotu vienlīdzīgi ar citiem cilvēkiem.” (Sieviete transpersona, 28 gadi, Nīderlande)

Pilnais ziņojums “Būt transpersonai Eiropas Savienībā” un šis kopsavilkums ir sagatavots, izmantojot aptaujā iegūtos pierādījumus, lai analizētu dzīves realitāti, kāda tā ir 6579 respondentiem, kuri sevi atzinuši par “transpersonām”; šis apzīmējums ir kopējs termins, kas ietver visus tos cilvēkus, kuri sevi identificē ar citu dzimumu un/vai savu dzimuma identitāti izsaka atšķirīgi no tā dzimuma, kas tiem piešķirts piedzimstot. Terminu “transpersonas” plaši izmanto Eiropā un pasaulē, tāpēc tas ir izraudzīts, lai nesajauktu ar vienu no vairākām iespējamajām citām identitātes grupām (“transdzimuma personas”), kuras respondentiem bija iespējams norādīt. Lai gan rezultātus nevar uzskatīt par reprezentatīviem visām transpersonām Eiropas Savienībā, tie veido līdz šim lielāko šāda veida empīrisko pierādījumu krājumu transpersonu pieredzes atklāšanai dažādās dzīves jomās.

Galvenie secinājumi

Rezultāti atklāj, ka transpersonas bieži saskaras ar pamattiesību pārkāpumiem: diskrimināciju, vardarbību un uzmākšanos, pie kam daudz lielākā mērā nekā citi aptaujas respondenti – lesbietes, geji vai biseksuāļi. Šāda pieredze rada pastāvīgu baiļu

sajūtu, tāpēc dažas transpersonas izvairās no dažām vietām un slēpj vai maskē savu patieso dzimuma identitāti, kas vēl vairāk ierobežo šo personu tiesības.

Problēmas, ar kādām saskaras transpersonas, brīvi paužot dzimumu, ko tās izjūt kā savu, pastiprina sabiedrības informētības trūkums par transpersonu identitātēm un dzīves realitāti. Tas rada baiļu un neziņas, neiecietības, diskriminācijas un pat naida motivētas vardarbības apburto loku.

Transpersonas no valstīm, kur ir rūpīgi izstrādāti un ieviesti rīcības plāni, pozitīvi pasākumi un līdztiesības politikas, norāda, ka ir atklātākas attiecībā savu dzimuma identitāti. Pētījuma rezultāti apstiprina, ka tiesiskais regulējums un politikas instrumenti ir svarīgi. Tie palīdz aizsargāt un veicināt pamattiesības un attīstīt sociālās normas un uzskatus, uzlabojot cilvēku dzīves.

FRA atzinums

Eiropas Savienības rīcības un valstu reakcijas pastiprināšana

Pamatojoties uz aptaujā iegūtajiem pierādījumiem, pieredzes un daudzsoļošām praksēm dažās dalībvalstīs, Eiropas Savienība un tās dalībvalstis tiek rosinātas risināt transpersonu jautājumus. Dalībvalstīm cilvēktiesību un diskriminācijas apkarošanas politikās, rīcības plānos un informētības palielināšanas kampaņās par aizsargājamām jo īpaši ir jāuzskata dzimuma identitāte un dzimuma izpausme.

Tā kā šajā aptaujā ir konstatēts, ka diskriminācija un vardarbība bieži var notikt personai neatbilstošas dzimuma izpausmes dēļ, ir jāuzlabo Eiropas Savienības sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģija, lai iekļautu darbības ar mērķi apkarot ar dzimumu saistītus stereotipus un diskrimināciju dzimuma identitātes, dzimuma izpausmes un transfobijas dēļ.

RESPONDENTI TRANSPERSONAS EIROPAS SAVIENĪBAS MĒROGA LGBT PĒTĪJUMĀ

Ņemot vērā transpersonu daudzveidību, šajā analizē ir pētītas identitātes apakšgrupas, zinot, ka pamattiesību pārkāpumi, kas tās ietekmē, var būt ļoti atšķirīgi. Lai gan agrākais pētījums transpersonu pētījumu jomā apraksta atšķirības transpersonas sievietes, transpersonas vīrieša un citu transpersonu dzīvēs, šī ir pirmā reize, kad Eiropas savienības mēroga pētījums dod iespēju salīdzināt dažādas apakšgrupas. ES LGBT parauga apakšgrupās ir pietiekams skaits respondentu, lai tās varētu precīzi salīdzināt (1. attēls).

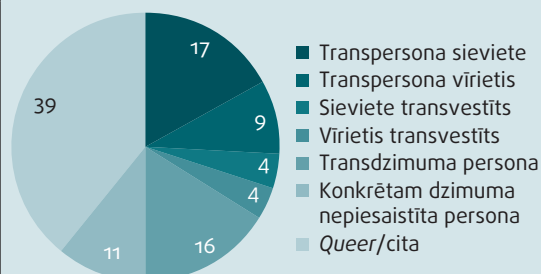
Šīs grupas – transpersonas sievietes, transpersonas vīrieši, sievietes transvestīti, vīrieši transvestīti, transdzimuma personas, konkrētam dzimumam nepiesaistītas personas un *queer*/citas personas – atbilst terminiem, ko izvēlējušies paši respondenti, t. i., "transpersonas". Transpersonu pieredzi ietekmē arī viņu izglītība un sociāli ekonomiskais statuss, kā arī citas īpašības, kas attiecīgā gadījumā ņemtas vērā analizē.

Aptaujāto transpersonu raksturojums

Respondenti transpersonas:

- vidēji ir jauni, no 10 respondentiem septiņi ir vecumā no 18 līdz 39 gadiem (vidējais vecums: 34 gadi);
- atbilst dažādām apakšgrupām (identitātes grupām), kur ir divreiz vairāk transpersonu sieviešu nekā vīriešu un gandrīz tikpat daudz sieviešu kā vīriešu transvestītu;

1. attēls. Identitātes grupas transpersonu paraugā (%)

Jautājumi: aprēķinātais mainīgais lielums no atbildēm uz turpmāk norādītajiem aptaujas jautājumiem.

A2. Kāds dzimums jums tika oficiāli norādīts piedzimstot? Sieviete/Vīrietis.

A3. Vai jūs esat/bijāt transpersona? "Jā".

A3.1. Izvēlieties vienu atbildi, kas visvairāk atbilst jums. 1 Transdzimuma persona 2 Transseksuāla persona 3 Sieviete ar transseksuālu pagātni 4 Vīrietis ar transseksuālu pagātni 5 Konkrētam dzimumam nepiesaistīta persona 6 Transvestīts 7 Queer 8 Cita, lūdzu, ierakstiet šeit:...

Piezīme: respondenti kategorijās "transdzimuma persona" un "transseksuāla persona" tika pārgrupēti kā transpersonas vīrieši un transpersonas sievietes – plašāku informāciju sk. galvenā ziņojuma 2. pielikumā.

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

- vienlīdz bieži ir labi izglītoti un mazizglītoti;
- biežāk nekā pārējie iedzīvotāji iekļaujas zemāko ienākumu kvartilē;
- savu seksuālo orientāciju apraksta kā biseksuālu vai homoseksuālu vai izmanto citus terminus;
- bieži ir bez pastāvīgām attiecībām, viena trešdaļa dzīvo vienas personas māsaimniecībā;
- biežāk dzīvo pilsētas vidē.

Transpersonu paraugs ir ļoti daudzveidīgs, atšķiras pēc izvēlētajām apakšidentitātēm vai apakšgrupām, pašreizējās izjūtas, ka ir vīrietis, sieviete vai kas cits (pēc dzimuma piederības), pēc dzimuma izpausmes un veidiem, kādos respondenti ir mēģinājuši dzīvot atbilstoši savai dzimuma identitātei (atklātums/sociāla un/vai medicīniska dzimuma maiņa).

Puse no respondentiem transpersonām ir labi **izglītoti** (koledžas, universitātes vai augstāka līmeņa izglītība, 53 %). Puse no respondentiem transpersonām (51 %) norāda, ka strādā algotu darbu, kas ietver tos, kuri atrodas īslaicīgā atvaļinājumā. Viens no četriem respondentiem ir students (24 %), un 13 % ir bezdarbnieki. Nelieli parauga segmenti strādā neapmaksātu vai brīvprātīgu darbu, ir pensijā vai citu iemeslu dēļ nestrādā.

Kopējā LGBT parauga **ienākumu** sadalījums atbilst tam, kāds ir pārējiem iedzīvotājiem,¹ katrai kategorijai atbilst aptuveni ceturtdaļa respondentu. Tomēr respondenti transpersonas vairāk nekā citas LGB grupas ziņo par māsaimniecības ienākumiem apakšējā kvartilē, bet mazāk ziņo par ienākumiem augšējā kvartilē.

Aptuveni puse respondentu visās transpersonu grupās norāda, ka aptaujas laikā viņiem nebija pastāvīgu **attiecību** (48 %), un lielākā daļa norādīja, ka viņu **ģimenes stāvoklis** ir "neprecējies" (75 %). Viens no septiņiem respondentiem ir precējies vai dzīvo reģistrētās attiecībās (15 %).

Diskriminācija

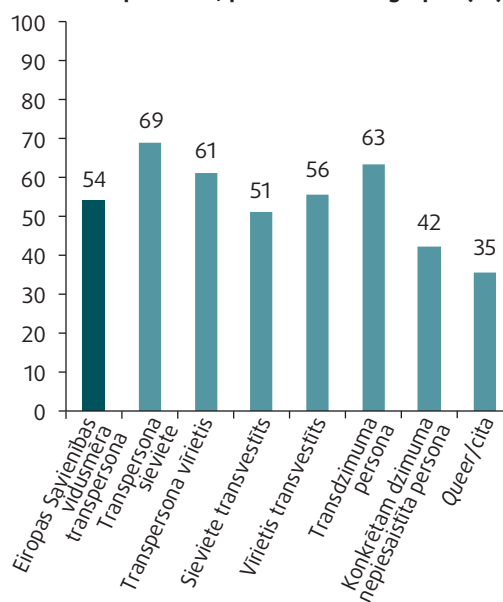
"Es vēlētos, lai mans ārēji redzamais dzimums nebūtu svarīgs. Es varētu darīt savus ikdienas darbus un pret mani izturētos taisnīgi neatkarīgi no tā, kā es izpaužos. Es tikai vēlos, lai man ļauj būt man pašam, neuztraucoties par citiem." (Transpersona, 42 gadi, Apvienotā Karaliste)

Visu cilvēku līdztiesīga un pilnīga sociālā līdzdalība bez diskriminācijas ir priekšnoteikums iekļaujošai un vienotai sabiedrībai, kas izmanto savu cilvēku kapitālu un garantē visu savu locekļu labklājību. Šajā sakarā ES LGBT aptaujas rezultāti ir uztraucoši. Tie liecina, ka transpersonu līdztiesība joprojām ir grūti sasniedzams mērķis, kura īstenošanai nepieciešama apņēmīga rīcība Eiropas Savienības un dalībvalstu līmenī.

Iepriekšējā gadā pirms aptaujas vairāk nekā puse visu respondentu transpersonu (54 %), salīdzinot ar 47 % no visiem LGBT respondentiem, personīgi bija izjūtuši diskrimināciju vai uzmākšanos, jo tika uztverti kā transpersonas. Tie respondenti, kuri bija jauni, nestrādāja algotu darbu vai ar ienākumiem atbilstoši zemākajai ienākumu klasei, jutās vairāk diskriminēti. Turklāt, jo atklātāki respondenti transpersonas bijuši attiecībā uz to, ka pašlaik ir vai ir bijuši transpersonas, jo biežāk viņi norādīja, ka ir izjūtuši diskrimināciju.

¹ Ienākumu sadalījuma rezultāti ir iegūti no Eiropas sociālās aptaujas (*European Social Survey (ESS)*), plašāku informāciju, lūdzu, sk. galvenā ziņojuma 2. pielikumā.

2. attēls. Respondenti, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā ir izjūtuši diskrimināciju vai uzmākšanos, jo tika uztverti kā transpersonas, pēc identitātes grupas (%)

Jautājums: C2A. Vai pēdējo 12 mēnešu laikā valstī, kurā dzīvojat, personīgi esat izjūts(-usi) diskrimināciju vai uzmākšanos, jo tikt uztverts(-a) kā: D. Transpersona. "Jā".

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

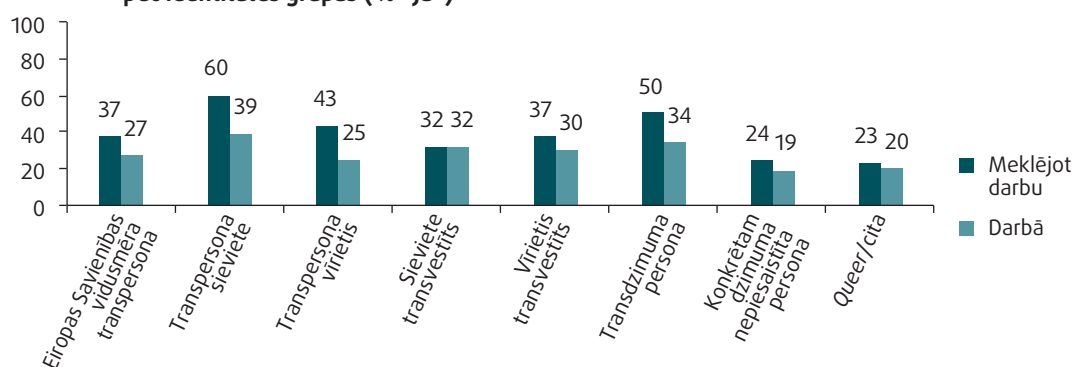
Aptauja aptvēra diskriminācijas pieredzes vairākās sociālās dzīves jomās.

- Nodarbinātība: vairāk nekā viens no trīs respondentiem transpersonām, meklējot darbu, bija izjutis diskrimināciju tāpēc, ka ir transpersona (37%), bet ceturtda daļa (27%) ziņoja par diskrimināciju darbā.
- Izglītība: ceturtda daļa no respondentiem transpersonām, kuri paši apmeklēja skolu/

universitāti vai kuru bērns(-i) mācījās skolā/ universitātē, norādīja, ka 12 mēnešu laikā pirms aptaujas personīgi ir jutuši, ka skolas vai universitātes personāls tos diskriminē. Izdalot tikai studentus – transpersonas, to procentuālā daļa palielinās līdz 29%.

- Veselības aprūpe: aptuveni viens no pieciem respondentiem, kuri iepriekšējā gadā pirms aptaujas bija izmantojuši veselības aprūpes pakalpojumus (22%) vai sociālos pakalpojumus (19%), ir

3. attēls. Respondenti, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā ir izjutuši diskrimināciju darba meklēšanā vai darbā, pēc identitātes grupas (% "jā")

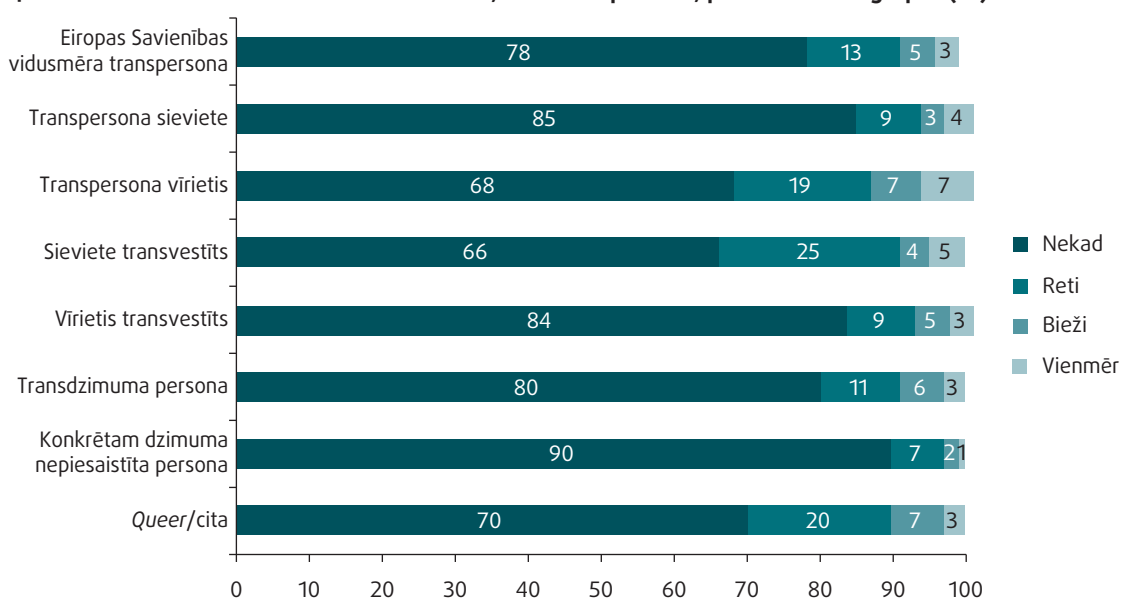

Jautājums: C4. Vai pēdējo 12 mēnešu laikā jūs personīgi esat juties(-usies) diskriminēts(-a) tāpēc, ka esat transpersona, kādā no šādām situācijām: A. Meklējot darbu; B. Darbā.

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā, kuri 12 mēnešu laikā pirms aptaujas bija pieteikušies darbā vai strādājuši/bijuši nodarbināti.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

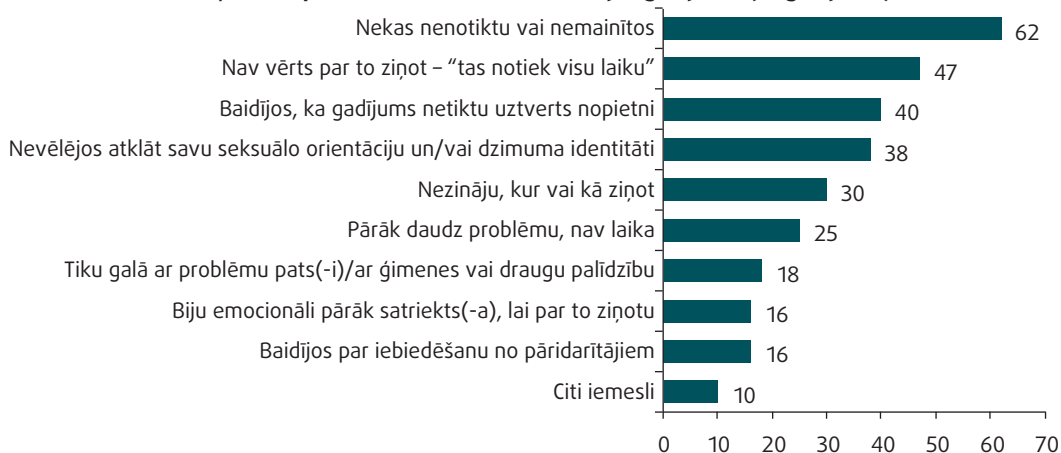
4. attēls. Atklātība vidusskolā attiecībā uz to, ka ir transpersona, pēc identitātes grupas (%)

Jautājums: C9. Vai skolas laikā vecumā līdz 18 gadiem jūs... – A. Skolā atklāti runājāt par to, ka esat transpersona? Atbilstu kategorijas, kā norādīts attēlā (kategorija "Neattiecas uz mani" nav iekļauta).

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā, kuri uzskatīja, ka jautājums atbilst viņu situācijai.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

5. attēls. Iemesli neziņošanai par visnesenāko diskriminācijas gadījumu (% gadījumu)

Jautājumi: C6. Domājot par visnesenāko diskriminācijas gadījumu, vai jūs vai kāds cits par to kaut kur ziņojāt? “Nē”.

C7. Kāpēc par to netika ziņots?

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā, kuri bija diskriminēti un neziņoja par visnesenāko diskriminācijas gadījumu.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

jutis, ka personāls to diskriminē tāpēc, ka viņš(-a) ir transpersona.

- Preces un pakalpojumi: tas, ka respondents ir jauns, bezdarbnieks un/vai ar ienākumiem, kas atbilst zemākajai ienākumu klasei, palielina iespēju, ka respondents iepriekšējā gadā pirms aptaujas ir juties diskriminēts.

Tikai ļoti mazs respondentu skaits ziņoja par visnesenāko diskriminācijas gadījumu. Tomēr transpersonas daudz vairāk ziņo par visnesenāko pieredzi, nekā citas LGB grupas. Vairāk nekā trīs no pieciem respondentiem transpersonām neziņoja par diskriminācijas gadījumu, jo bija pārliecināti, ka nekas nenotiks vai nemainīsies, un puse no tiem neziņoja, jo uzskatīja, ka par to nav vērts ziņot. Respondenti transpersonas bija arī nobažījušies, ka diskriminācijas gadījums netiks uzverts nopietni,

un negribēja atklāt savu seksuālo orientāciju un/vai dzimuma identitāti. Gandrīz viens no trīs (30 %) respondentiem nezināja, kā vai kur ziņot.

Ziņošana par diskriminācijas gadījumiem kompetentajām iestādēm, piemēram, līdztiesības atbalsta struktūrām, ir būtiska, lai īstenotu esošo tiesisko regulējumu, kas nodarbinātības jomā aizliedz diskrimināciju dzimuma identitātes dēļ. Dzimumu vienlīdzības direktīva (pārskatītā) nosaka, ka ir jāizveido līdztiesības atbalsta iestādes, kuru uzdevums ir sniegt palīdzību diskriminācijas upuriem, iesniedzot sūdzības par diskrimināciju (20. panta 2. punkta a) apakšpunkts). Turklāt dalībvalstīm pilsoniskās sabiedrības organizācijām jāļauj cietušajiem palīdzēt tiesas vai administratīvos procesos (17. panta 2. punkts).

FRA atzinumi**Diskriminācija nodarbinātībā un piekļuvē precēm un pakalpojumiem**

Aptaujas rezultāti atklāj pārsteidzoši lielu korelāciju starp dzimuma izpausmi un diskriminācijas pieredzi. Pārskatot esošos tiesību aktus līdztiesības jomā vai pieņemot jaunus tiesību aktus, Eiropas Savienības likumdevējam ir jānodrošina, lai tiesību akti attiektos arī uz diskrimināciju dzimuma identitātes dēļ. Pašreizējā tiesiskā aizsardzība, ko Eiropas Savienības tiesību akti piešķir tiem, kuri vēlas veikt, veic vai ir veikuši dzimuma maiņu, ir jāattiecinā uz visām transpersonām.

Aptaujas rezultāti liecina, ka ļoti maz respondentu transpersonu par piedzīvotajiem diskriminācijas gadījumiem ziņo iestādēm. Eiropas Savienībai jāturpina stingri uzraudzīt tās valstu iestādes, kuru uzdevums ir izskatīt sūdzības, kā arī procedūras, īstenojot Dzimumu vienlīdzības direktīvu (2006/54/EK, pārskatīta) un Dzimumu vienlīdzības direktīvu attiecībā uz precēm un pakalpojumiem (2004/113/EK). Eiropas Savienības dalībvalstīm jānodrošina, lai līdztiesības atbalsta struktūras un citi valsts mehānismi sūdzību izskatīšanai būtu atbilstoši pilnvaroti un nodrošināti ar resursiem, lai palielinātu informētību par diskrimināciju dzimuma identitātes dēļ un uzlabotu ziņošanu par diskriminācijas gadījumiem.

Eiropas Savienības dalībvalstīm jānodrošina, lai publiskais sektors izstrādātu un ieviestu dažādības un vienādas attieksmes stratēģijas un politikas, pilnībā respektējot privātās dzīves neaizskaramību, apmainoties ar pieredzi un labākajām praksēm, kas apmierina transpersonu vajadzības. To var panākt, piemēram, pieņemot ētikas kodeksus un veicinot nosaukumu un dzimumu norāžu izmaiņas ar nodarbinātību saistītajos dokumentos. Dalībvalstīm jāveicina arodbiedrību un darba devēju organizāciju centieni uzlabot politikas, kas atbalsta dažādību un nepieļauj diskrimināciju dzimuma identitātes dēļ darbavietā un profesionālās izglītības iestādēs.

Diskriminācija izglītības jomā

Aptaujas rezultāti liecina, ka izglītība ir joma, kurā respondenti transpersonas piedzīvo iebaidīšanu un negatīvas reakcijas sava dzimuma izpausmes vai identitātes dēļ. Izmantojot Eiropas Savienības sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģiju, Eiropas Savienībai kā daļu no centieniem apkarot ar dzimumu saistītos stereotipus, jāpalīdz skolās cīnīties ar transpersonu iebaidīšanu, neatkarīgi no tā, vai transpersonas ir skolēni vai vecāki. Eiropas Savienības Izglītības programmai jāveicina līdzinieku izglītība dalībvalstu starpā un jāveicina pastāvošās labākās prakses transfobijas izraisītas iebaidīšanas apkarošanai.

ES dalībvalstīm ir jāpanāk, lai skolas garantētu drošu un atbalstošu vidi transpersonām, bez diskriminācijas, iebaidīšanas un izstumšanas. Skolas jārosina pieņemt vispārīgas iebaidīšanas apkarošanas politikas, kas ietver ar transpersonām saistītos jautājumus.

Valstu kompetentās iestādes, piemēram, līdztiesības atbalsta struktūras, valstu cilvēktiesību institūcijas un bērnu tiesībsargi ir pienācīgi jāpilnvaro, jāapgādā ar resursiem un jāmudina izglītības jomā izmeklēt gadījumus, kad dzimuma dēļ ir notikusi iebaidīšana un diskriminācija.

ES dalībvalstīm jānodrošina, lai skolas programmā būt iekļauta objektīva informācija par dzimuma identitāti un dzimuma izpausmi, lai veicinātu cieņu un sapratni darbinieku un skolēnu vidū, un palielinātu informētību par problēmām, ar ko saskaras transpersonas. ES dalībvalstīm jānodrošina izglītības speciālistu apmācība par to, kā izglītības jomā risināt ar transpersonām saistītos jautājumus un kā rīkoties transfobijas izraisītas iebaidīšanas un uzmākšanās gadījumos.

Diskriminācija un piekļuve pakalpojumiem veselības aprūpes jomā

Kā liecina aptaujas rezultāti, aptuveni viens no pieciem respondentiem, kurš iepriekšējā gadā pirms aptaujas bija izmantojis veselības aprūpes vai sociālos pakalpojumus, ir izjutis, ka veselības aprūpes vai sociālo dienestu personāls viņu diskriminē tāpēc, ka viņš(-a) ir transpersona. ES dalībvalstīm ir jānodrošina, lai ārstiem un veselības aprūpes speciālistiem tiktu sniegta atbilstoša apmācība un vairāk informācijas par transpersonu veselības vajadzībām, lai likvidētu aizspriedumus un uzlabotu pakalpojumu sniegšanu transpersonām.

ES dalībvalstīm būtu jāapsver iespēja nodrošināt piekļuvi īpaši transpersonām paredzētiem veselības aprūpes pakalpojumiem, lai transpersonas varētu saņemt vienādu un cieņpilnu ārstēšanu, izmantojot veselības aprūpes pakalpojumus. Dalībvalstīm būtu jāapsver iespēja nodrošināt dzimuma maiņas terapija un tur, kur tā nav pieejama, veicināt piekļuvi šādai terapijai tajā ES dalībvalstī, kura tādu piedāvā.

ES dalībvalstīm būtu jāiekļauj transpersonām īpaši paredzēti veselības aprūpes pakalpojumi savos valsts veselības aprūpes plānos un politikās jānodrošina, lai pētījumos, mācību programmās un politikās veselības jomā arī tiktu ņemtas vērā transpersonas un to vajadzības.

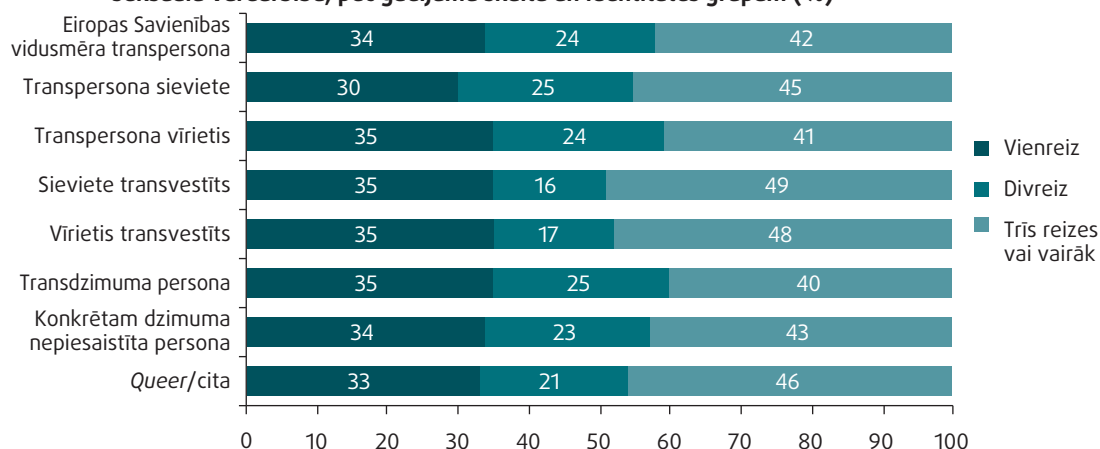
Vardarbība un uzmākšanās

“Būt transpersonai Lietuvā ir visgrūtākais, ko vien var iedomāties. Es dzīvoju pastāvīgās bailēs, beigās vairs vispār negribas dzīvot [...]. Esmu piedzīvojis tik daudz diskriminācijas, uzmākšanās un vardarbības, ka tas ir kļuvis par manu ikdienas dzīvi.” (Transpersona, 25 gadi, Lietuva)

ES LGBT aptaujas vispārsteidzošākais rezultāts ir lielais skaits atkārtotas vardarbības gadījumu un naida motivētu noziegumu pret transpersonām, kas norāda uz nepieciešamību visā Eiropas Savienībā uzlabot naida motivētu noziegumu apkarošanas politikas:

- vardarbības vai uzmākšanās ikgadējais rādītājs ir aptuveni viens gadījums uz diviem respondentiem transpersonām, kas ir divreiz vairāk par rādītājiem respondentu lesbiešu, geju un biseksuāļu grupās;
- aptuveni divi no pieciem (44 %) respondentiem transpersonām, kuri 12 mēnešu laikā pirms aptaujas ir cietuši no vardarbības, norāda, ka tas noticis trīs vai vairāk reizes šajā laika posmā;
- sadalījums pēc identitātes grupām atklāj, ka šajā laika posmā vairākos vardarbības gadījumos (trīs vai vairāk reizes) visvairāk ir cietušas sievietes transvestīti un vīrieši transvestīti.

6. attēls. Respondenti, kuriem pēdējo 12 mēnešu laikā ir uzbrukts vai draudēts ar fizisku un/vai seksuālu vardarbību, pēc gadījumu skaita un identitātes grupām (%)

Jautājums: FA1_3. Cik reizes pēdējo 12 mēnešu laikā Eiropas Savienībā/šajā valstī kāds jums ir fiziski/seksuāli uzbrucis vai draudējis ar vardarbību?

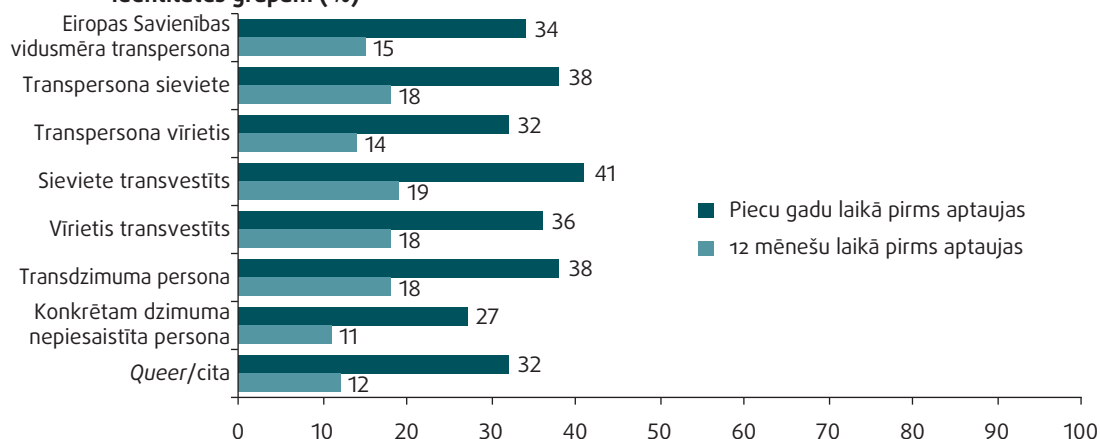
Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā, kuri 12 mēnešu laikā pirms aptaujas ir piedzīvojuši fizisku/seksuālu uzbrukumu vai vardarbības draudus.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

Ņemot vērā vardarbību, kas piedzīvota jebkura iemesla, nevis tikai respondenta dzimuma identitātes dēļ, respondenti transpersonas visbiežāk no visu LGBT grupu pārstāvjiem norāda, ka viņiem ir uzbrukts vai draudēts ar vardarbību gan piecu gadu, gan viena gada laikā, par ko jautāts aptaujā. Piecu gadu laikā pirms aptaujas 34 % no visiem respondentiem transpersonām bija piedzīvojuši vardarbību vai vardarbības draudus, bet 12 mēnešu laikā pirms aptaujas 15 % bija piedzīvojuši vardarbību vai vardarbības draudus.

Aptuveni viens no 10 (8 %) respondentiem transpersonām bija piedzīvojis fizisku vai seksuālu uzbrukumu vai vardarbības draudus, kas pēc viņu domām daļēji vai pilnībā notika tāpēc, ka viņi tika uztverti kā transpersonas. 12 mēnešu laikā pirms aptaujas naida motivēta vardarbība visvairāk bija vērsta pret sievietēm transpersonām (16 %), vīriešiem transvestītiem (14 %) un transdzimuma personām (11 %).

7. attēls. Vardarbības un vardarbības draudu biežums pēdējo piecu gadu un pēdējo 12 mēnešu laikā pēc identitātes grupām (%)

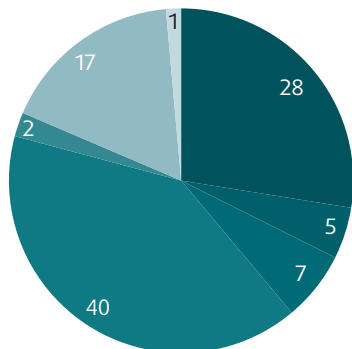
Jautājums: FA1. Vai pēdējo 5 gadu laikā esat pieredzējis(-usi) fizisku/seksuālu uzbrukumu vai vardarbības draudus mājās vai jebkur citur (uz ielas, sabiedriskajā transportā, darbavietā utt.) jebkāda iemesla dēļ? "Jā".

FA1_2. Kad notika PĒDĒJAIS fiziskais/seksuālais uzbrukums vai vardarbības draudi? "Pēdējo 12 mēnešu laikā".

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

8. attēls. Visnesenākais naida motivētas vardarbības gadījums pēc vardarbības veida (%)

- Fizisks uzbrukums
- Seksuāls uzbrukums*
- Fizisks un seksuāls uzbrukums
- Fiziskas vardarbības draudi
- Seksuālas vardarbības draudi*
- Gan fiziskas, gan seksuālas vardarbības draudi
- Nezinu*

Jautājums: FA1_4. Domājot par PĒDĒJO fizisko/seksuālo uzbrukumu vai vardarbības draudiem, kas ar jums notika?

FA1_5. Vai domājat, ka PĒDĒJAIS fiziskā/seksuālā uzbrukuma vai draudu gadījums, kas notika pēdējo 12 mēnešu laikā, pilnībā vai daļēji notika tāpēc, ka tikt uztverts(-a) kā transpersona?

Piezīme: * gadījumi ar mazāk par 30 atbildēm.

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā pirms aptaujas bija piedzīvojuši fizisku/seksuālu uzbrukumu vai vardarbības draudus daļēji vai pilnībā tāpēc, ka tika uztverti kā transpersonas.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

No visiem LGBT aptaujas respondentiem transpersonas visbiežāk ziņoja policijai par naida motivētu vardarbību. Viens no pieciem respondentiem ziņoja par visnesenāko (21 %), bet viens no četriem – par visnopietnāko naida motivētu incidentu (24 %). Neziņošanas iemeslu skaitā ir:

- dziļa neuzticība policijas iestādēm, piemēram, puse respondentu neziņoja par incidentu, jo nedomāja, ka policija kaut ko darīs, bet viena trešdaļa neziņoja, jo nedomāja, ka viņi varētu kaut ko darīt;
- bailes no policijas homofobiskas un/vai transfobiskas reakcijas (vairāk nekā viens no trīs respondentiem);

- naida motivētas uzbrukumus gadījumā respondenti visbiežāk atbildēja, ka incidents bija pārāk nenozīmīgs vai nebija pietiekami nopietns, lai par to ziņotu, vai viņi neiedomājās, ka varētu par to ziņot.

Ja par naida motivētu vardarbību vai uzbrukumus bija ziņots organizācijai, kas nav policija, vairums respondentu transpersonu bija ziņojuši LGBT organizācijai (vairāk nekā puse), viens no 10 bija ziņojis valsts vai nacionālai institūcijai, piemēram, līdztiesības atbalsta struktūrai, un/vai aptuveni 7 %-15 % bija ziņojuši vispārējai cietušo (upuru) atbalsta organizācijai.

Vairumā vardarbības un uzbrukumus gadījumu pārdarītāji ir nepazīstami vīrieši, kuri darbojas grupās. Naida motivēti incidenti vienlīdz bieži notiek gan iekštelpās, gan ārpus telpām, turpretī naida motivēta uzbrukumus nedaudz biežāk notiek iekštelpās publiskās vietās. No visām vietām ārpus telpām respondenti transpersonas visbiežāk atzīmē incidentus uz ielas, parkā, autostāvvietā vai citā publiskā vietā. No visām vietām iekštelpās naida motivēta vardarbība visbiežāk notiek mājās, turpretī naida motivēta uzbrukumus visbiežāk notiek darbavietā. Viens no 10 visnesenākajiem uzbrukumus gadījumiem noticis internetā vai izmantojot e-pastu, tostarp portālā "Facebook" un "Twitter".

"Homofobija un transfobija ir cilvēka cieņas aizskārums. Homofobiskas un transfobiskas attieksmes ir nesavienojamas ar vērtībām un principiem, uz kuru pamata dibināta Eiropas Savienība, kā izklāstīts Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā."

Eiropas Komisija (2013. gads), "Komisijas darbības LGBT tiesības padara par realitāti" ("The Commission's actions are making LGBT rights a reality"), RUNA/13/424, Hāga, 2013. gada 17. maijs

Vardarbības un uzbrukumus akti pārkāpj tiesības uz dzīvību, tiesības uz fiziskās un garīgās neaizskaramības ievērošanu – tātad aizskar cilvēka cieņu. Šīs tiesības aizsargā Eiropas Savienības Pamattiesību harta.

Eiropas Parlaments aicināja dalībvalstis "reģistrēt un izmeklēt naida noziegumus pret LGBT² cilvēkiem un pieņemt krimināllikumus, kas aizliedz naida kūdišanu seksuālās orientācijas un dzimuma identitātes dēļ." Arī Eiropas Padome leteikumā Rec(2010) 5 rosinā dalībvalstis "nodrošināt efektīvu, savlaicīgu un

2 Akronīms "LGBTI" ietver arī hermafroditus. Eiropas Parlamenta 2014. gada 4. februāra lēmums par Eiropas Savienības Ceļa karti cīņai pret homofobiju un diskrimināciju seksuālās orientācijas un dzimuma identitātes dēļ (2013/2183(INI)).

Tabula. Pēdējo 12 mēnešu laikā notikušas naida motivētas vardarbības un vardarbības draudu gadījumu vieta (%)

	Pats nesenākais	Vis-nopietnākais
Manās mājās	8	9
Kādā citā dzīvojamajā ēkā, dzīvoklī*	3	4
Skolā, universitātē*	5	6
Darbavietā*	3	4
Kafejnīcā, restorānā, krogā, klubā	10	8
Automašīnā*	1	1
Sabiedriskajā transportā	9	7
Sporta klubā*	0	0
Jebkur citur iekštelpās*	2	3
Uz ielas, laukumā, autostāvvietā vai jebkurā citā sabiedriskā vietā	46	43
Parkā, mežā*	3	4
LGBT īpašās telpās (piemēram, klubā, bārā) vai pasākumā (piemēram, "Pride" gājienā)*	2	1
Jebkur citur ārpus telpām*	5	7
Cits variants*	2	2

Jautājums: FA1_10; FA2_10. Kur tas notika?

Piezīme: * gadījumi ar mazāk nekā 30 atbildēm.

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā, kuri 12 mēnešu laikā (visnesenākais incidents) vai piecu gadu laikā (visnopietnākais incidents) pirms aptaujas bija piedzīvojuši fizisku/sexuālu uzbrukumu vai vardarbības draudus daļēji vai pilnībā tāpēc, ka tika uzvertas kā transpersonas.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

objektīvu izmeklēšanu attiecībā uz iespējamajiem noziegumiem un citiem incidentiem, kas dod pamatu aizdomām, ka pārkāpēja motīvs ir bijis cietušā seksuālā orientācija vai dzimuma identitāte". Turklāt tā aicina dalībvalstis "nodrošināt, lai [...] vainīgie šādos noziegumos tiktu efektīvi saukti pie atbildības un, ja nepieciešams, sodīti, lai nepieļautu nesodāmību".³

"Esmu piedzīvojis pazemojumus, sišanu un apvainojumus no cilvēkiem, kurus pazīstu, un cilvēkiem, kurus nepazīstu, bet es vēlējos, lai cilvēki manā apkārtnē saprastu, ka esmu cilvēciska būtne tāpat kā jebkurš cits, un mana seksuālā orientācija nepadara mani atšķirīgu no viņiem! Es esmu cilvēciska būtne – persona! Es lepojos, ka esmu gejs; es nekad neesmu melojis un nekad to nedarīšu turpmāk, lai kāda būtu cena [kas man būtu jāmaksā]." (Transpersona, gejs, 29 gadi, Bulgārija)

FRA atzinums

Pret transpersonām vērstas naida motivētas vardarbības un uzmākšanās apkarošana

Novērtējot valstu tiesību aktus, ar ko transponē Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīvu 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus (ES "Cietušo direktīva"), Eiropas Komisijai ir jāpievērš īpaša uzmanība tam, vai dzimuma identitāte vai dzimuma izpausme ir atbilstoši iekļauta cietušo individuālajos novērtējumos kā personas īpašības.

³ Eiropas Padome, Ministru komiteja (2010. gads), Ministru komitejas lēmums Rec(2010) 5 dalībvalstīm par pasākumiem cīņai pret diskrimināciju seksuālās orientācijas vai dzimuma identitātes dēļ.

Istenojot ES "Cietušo direktīvu", ES dalībvalstīm jāpievērš uzmanība tādos noziegumos cietušo aizsardzības vajadzībām, kas pastrādāti cietušā dzimuma identitātes dēļ (saskaņā ar Direktīvas 9., 17. un 56. apsvērumu). ES dalībvalstīm ir jānodrošina, lai kriminālprocesa laikā saskaņā ar ES "Cietušo direktīvas" 21. pantu būtu pilnībā ievērotas dzimumu mainījušo personu privātās dzīves, tostarp agrāko vārdu un dzimuma, aizsardzības tiesības.

ES dalībvalstīm ir jāapsver tādu krimināllikuma noteikumu ieviešana, kas piešķir aizsardzību pret transfobijas motivētiem noziegumiem, un jānodrošina, lai tiesībsardzības iestādes būtu apmācītas efektīvi izskatīt transfobijas motivētus noziegumus, tostarp palielinot informētību par transpersonu problēmām.

ES dalībvalstīm ir jāpievērš uzmanība nepietiekamajai ziņošanai par naida noziegumiem, tostarp noziegumiem pret transpersonām, kā uzsvērts Tieslietu un iekšlietu padomes 2013. gada decembra secinājumos par naida noziegumu apkarošanu, kuros atspoguļoti 2013. gadā Viļņā notikušās FRA Pamattiesību konferences secinājumi. Dalībvalstis tiek aicinātas veikt atbilstošus pasākumus, lai veicinātu cietušo ziņošanu par naida noziegumiem un pēc iespējas arī ar cietušo atbalsta apvienību palīdzību. To skaitā jābūt pasākumiem, lai radītu uzticību policijai un citām valsts institūcijām. Tiesībsardzības iestādēm tāpēc jābūt apmācītām, kā izskatīt gadījumus, par ko ziņojušas transpersonas, jo īpaši attiecībā uz cietušo atbalstu un incidentu regulāru reģistrēšanu. Lai uzlabotu ziņošanas līmeni, varētu apsvērt arī tādas prakses kā "trešās puses ziņošana", ar vairāku aģentūru partnerību palīdzību iesaistot pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

ES dalībvalstīm jānodrošina, lai tiesībsardzības iestādes pareizi reģistrētu un izmeklētu naida motivētus noziegumus, kas izdarīti dzimuma identitātes un dzimuma izpausmes dēļ, un sauktu pie atbildības par tiem, kopā ar pastāvīgiem centieniem uzlabot un tuvināt datu vākšanu par noziegumiem (piemēram, Eurostat Noziegumu statistikas un krimināltiesu statistikas darba grupas izveide ES Statistikas rīcību plāna 2011.-2015. gadam ietvaros). Lai izstrādātu uz pierādījumiem pamatotus juridiskos un politiskos pasākumus, dalībvalstīm ir jāsavāc statistika par noziegumu skaitu un veidiem un cietušo dzimuma identitāti (saskaņā ar Direktīvas 2012/29/ES 28. pantu un 56. un 64. apsvērumu), kā arī par notiesāto likumpārkāpēju skaitu un noteikto sodu veidu.

Dzīvošana kā transpersonai

"Es sevi uzskatu par vīrieti ar sievišķīgām tendencēm sievietes ķermenī. Kad es par to runāju ar citiem, viņi domā, ka esmu nenormāla. Tu esi vai nu vīrietis, vai sieviete, viss! Labi, tāpat es neesmu nekas." (Sieviete transvestīts, 32 gadi, Dānija)

Aptaujas dati liecina, ka daudzas transpersonas uzaug un dzīvo sociālajā vidē, kur pārsvarā neko nezina par transpersonu eksistenci un vajadzībām. Kad bailes, ko radījusi pastāvīga viktimizācija un diskriminācija, saduras ar citu cilvēku nezināšanu, ieskaitot savu ģimeni, darba vai sociālo vidi, kā aizsardzības pasākums kalpo slēpšanās vai cenšanās netikt ievērotam. Tomēr šī izvēle nenovēršami pastiprina transpersonu tiesību atzīšanas un pieņemšanas trūkumu. Stereotipi un zināšanu trūkums par transpersonu ikdienas dzīves realitāti un tiesībām pastiprina negatīvu sabiedrības attieksmi un dažādas intensitātes sliktu izturēšanos, sākot ar muļķīgiem jokiem un apvainojošu valodu, līdz nopietniem uzņēmām un izstumšanas gadījumiem. Tādā veidā ir izveidots neredzams krātiņš, radot šķēršļus līdztiesībai un pasliktinot transpersonu dzīves. Galu galā, kā atzīmēja respondenti transpersonas, viņi ir pilsoņi, kuri jūt, ka viņiem nav ļauts būt pašiem.

"Esmu pārliecināts, ka būtu vairāk cietis no diskriminācijas un uzņēmām, ja būtu atklājis, ka esmu transpersona. Kad man tas bija jānorāda juridiskā kontekstā, es to darīju, tomēr bez manas ģimenes, veselības aprūpes speciālistiem un bijušajiem partneriem neviens nezina, ka es neesmu piedzimis kā vīrietis. Tāpēc man bija salīdzinoši viegli, bet man tas bija jāglabā stingrā slepenībā, lai nesarežģītu dzīvi. Protams, tā ir slikta situācija." (Transpersona vīrietis, 38 gadi, Nīderlande)

Dzīvošana vidē ar negatīvu attieksmi pret transpersonām liek tām pielāgot savu izpausmi un uzvedību:

- trešā daļa no visiem respondentiem transpersonām (32 %) izvairās izpaust savu dzimumu vai vēlamo dzimumu ar ārējo izskatu un apģērbu, baidoties no uzbrukuma, draudiem vai uzņēmām;
- puse no respondentiem transpersonām ziņo, ka šo baiļu dēļ izvairās no noteiktām vietām;
- gandrīz viens no pieciem respondentiem pat savās mājās neatklāj, ka ir transpersona, un seši no 10 respondentiem izvairās būt atklāti sabiedriskajā transportā.

Šie konstatējumi uzsvēr, kā transpersonu ikdienas dzīvi ietekmē sabiedrības sociālie uzskati un reakcijas pret transpersonām. Tas transpersonas padara nespējīgas izmantot tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kas ietver tiesības izpaust savu identitāti visās dzīves jomās, tostarp sabiedrībā.

9. attēls. Respondentu viedokļi par veidiem, kā padarīt ērtāku dzīvi kā transpersonai (%)

Jautājums: TR6. Kas jums ļautu ērtāk dzīvot kā transpersonai valstī, kurā dzīvojat? Respondenti, kuri "Piekrīt" un "Pilnībā piekrīt".

Bāze: respondenti transpersonas ES LGBT aptaujā.

Avots: FRA, ES LGBT aptauja, 2012. gads.

"Dzīve, esot personai, kas mainījis dzimumu, ir drausmīga, es vienmēr saspringti gaidu negatīvas reakcijas un jūtu nepieciešamību maskēties un paslēpties vairumā publisko situāciju, piemēram, izmantojot sabiedrisko transportu utt.; tas saistīts ar smagāku un lielāku apģērbu valkāšanu, nekā es vēlētos."
(Transseksuālis, 39 gadi, Apvienotā Karaliste)

Četri no pieciem respondentiem ir atbildējuši, ka pozitīvi pasākumi, lai veicinātu transpersonu cilvēktiesību ievērošanu, piemēram, līdztiesības plāni, sabiedriskas kampaņas vai specializēti dienesti, viņu mītnes valstī ir ļoti reti vai diezgan reti. Vairāk nekā deviņi no 10 respondentiem (94 %) ir atbildējuši, ka tad, ja valsts iestādes atbalstītu transpersonu tiesības, viņi kā transpersonas varētu dzīvot daudz ērtāk.

Tādu identitātes dokumentu trūkums, kas apstiprina cilvēka dzimuma identitāti vai izpausmi, var izraisīt diskrimināciju:

- viens no trīs respondentiem 12 mēnešu laikā pirms aptaujas bija izjūts diskrimināciju, uzrādot savu identitātes karti vai citu oficiālu dokumentu, kas identificē dzimumu;
- gandrīz deviņi no 10 (87 %) respondentiem atbildēja, ka vienkāršākas tiesiskās procedūras viņu vēlamā dzimuma atzīšanai viņiem palīdzētu dzīvot ērtāku dzīvi.

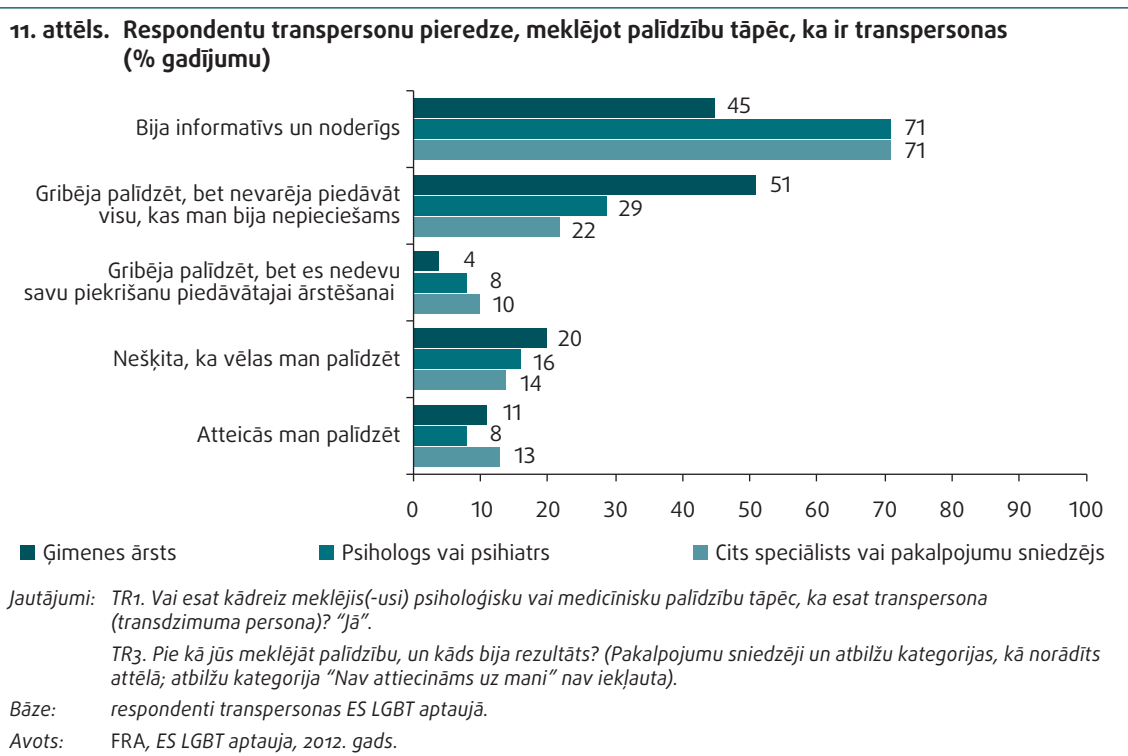
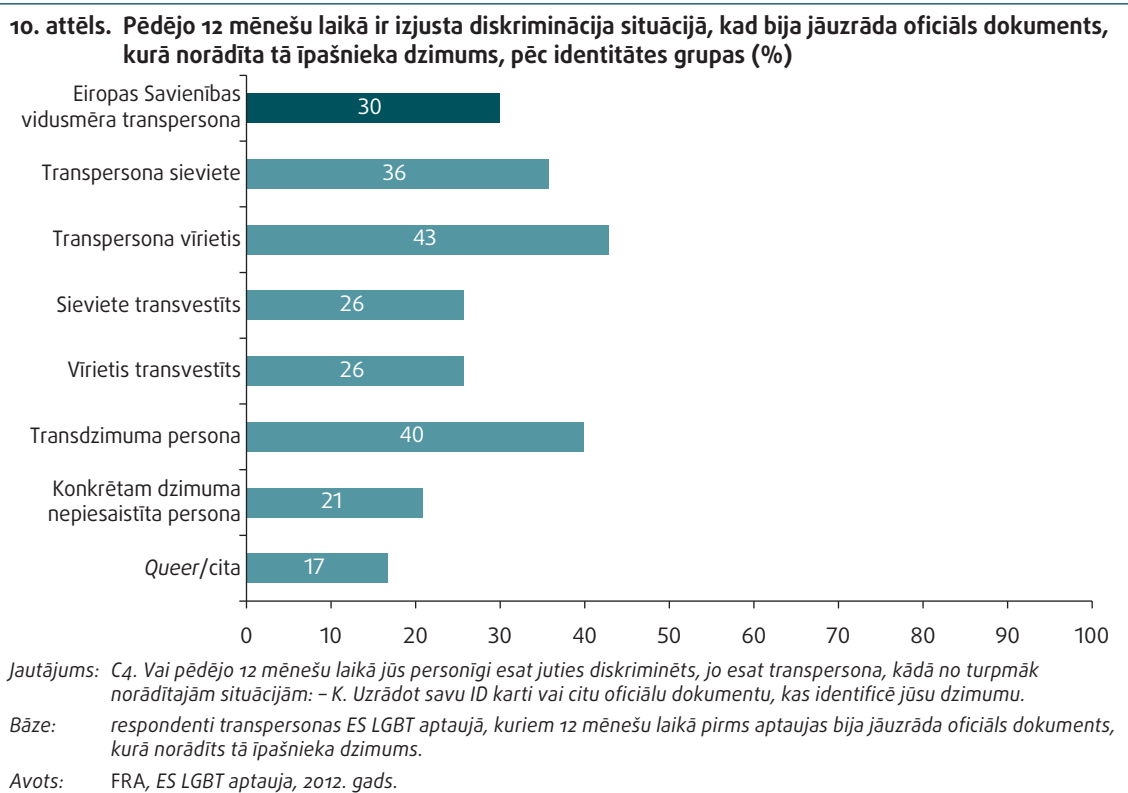
"Tikai 35 valstīs Eiropā ir tiesību normas transpersonu dzimuma identitātes atzīšanai. Transpersonu pastāvēšana de facto ir nelegāla 14 valstīs, jo tajās transpersonas netiek atzītas. 21 Eiropas valstī ir likuma prasība, ka transpersonām pirms dzimuma identitātes atzīšanas ir jāveic sterilizācija. Citas prasības var ietvert garīgo traucējumu diagnozes noteikšanu, medicīnisku ārstēšanu un invazīvu ķirurģiju, jaunajā dzimuma identitātē nodzīvotā laika un tā, vai transpersona ir neprecējusies vai šķirta, novērtējumu. Šādas prasības pārkāpj personas tiesības uz cieņu, personas neaizskaramību, tiesības veidot ģimeni un būt brīvai no pazemojošas un nehumānas ārstēšanas."

Nevalstiskā organizācija Transgender Europe (TGEU) (2014. gads), Transpersonu tiesības. Eiropas karte un indekss (Trans Rights Europe Map & Index 2014), www.tgeu.org/Trans_Rights_Europe_Map

Eiropas Padomes ieteikumā CM/Rec(2010) 5 uzsvērts, ka dalībvalstīm jāveic atbilstoši pasākumi, lai garantētu personas dzimuma maiņas pilnīgu juridisku atzīšanu visās dzīves jomās, jo īpaši padarot iespējamu nomainīt vārdu un dzimumu oficiālajos dokumentus ātrā, pārredzamā un pieejamā veidā. Ieteikumos norādīts arī, ka "agrākās prasības dzimuma maiņas juridiskai atzīšanai, tostarp attiecībā uz fiziska rakstura izmaiņām, ir regulāri jāpārskata, lai novērstu aizvainojošas prasības."

Daudzas transpersonas ir pakļautas lielam sliktas fiziskās un garīgās veselības riskam. Vairāki pētījumi ir pierādījuši, ka daudzām transpersonām ir domas par pašnāvību, tās cieš no depresijas, nemiera vai savaino sevi un pat mēģina izdarīt pašnāvību.

Dažas (bet ne visas) transpersonas veic dzimuma maiņas procesu, ko bieži sauc par "pāreju", lai pielāgotu ķermeni dzimuma identitātei.

Divi no pieciem respondentiem transpersonām (39 %), jo īpaši ar ienākumiem, kas atbilst zemākajām ienākumu klasēm, un bezdarbnieki ir meklējuši medicīnisku vai psiholoģisku palīdzību saistībā ar viņu dzimuma identitātes vajadzībām. Pieredzes, meklējot palīdzību, ir ļoti dažādas: septiņi no 10 (71 %) respondentiem ziņo par pozitīvu pieredzi saskarē ar psihologiem, psihietriem vai citiem speciālistiem vai aprūpes pakalpojumu sniedzējiem. Apmierinātības līmenis respondentu vidū ir mazāks par pusi (45 %), tomēr attiecībā uz ģimenes ārstiem viens no pieciem (20 %) respondentiem norādīja, ka viņu ģimenes ārsts, šķiet, nav vēlējis palīdzēt, bet viens no 10 (11 %) respondentiem atbildēja, ka ārsts vienkārši atteicās palīdzēt.

Puse (52 %) no tiem, kuri nebija meklējuši psiholoģisku vai medicīnisku palīdzību, vienkārši nevēlējās palīdzību vai viņiem nebija nepieciešama palīdzība. Jo īpaši vīrieši un sievietes – transvestīti, konkrētam dzimumam nepiesaistītas personas un *queer*/citas personas visvairāk nevēlas medicīnisko aprūpi vai viņiem tā nav nepieciešama. Turklāt trešā daļa no vīriešiem transpersonām (33 %) un sievietēm transpersonām (37 %) norādīja, ka nevēlas saņemt psiholoģisku vai medicīnisku palīdzību tāpēc, ka ir transpersonas. Tie respondenti, kuri vēlējās vai kuriem bija nepieciešama psiholoģiska vai medicīniska aprūpe, bet kuri līdz šim to nebija meklējuši, ziņoja par vairākiem iemesliem, kāpēc nemeklē palīdzību, piemēram, “es to neuzdrīkstos”, “nezinu, kur būtu jāvēršas” vai “baidos no pakalpojumu sniedzēju aizspriedumiem”. Gandrīz četri no pieciem (79 %) respondentiem transpersonām norādīja, ka plašākas medicīniskās ārstēšanas iespējas viņiem palīdzētu dzīvot ērtāku dzīvi kā transpersonām.

FRA atzinums

Dzimuma juridiskas atzīšanas nodrošināšana

Kā liecina aptauja, tādu identitātes dokumentu saņemšana, kas atbilst transpersonu dzimuma identitātei un izpausmei, ir problēma, kas daudziem respondentiem traucē dzīvot normālu sabiedrisko dzīvi. ES dalībvalstīm ir jānodrošina personai vēlāmā dzimuma pilnīga juridiska atzīšana, ieskaitot vārda, sociālās apdrošināšanas numura un citu dzimuma identifikatoru nomaiņu identitātes dokumentos.

Dzimuma atzīšanas procedūrām jābūt pieejamām, pārskatāmām un efektīvām un jānodrošina cilvēka cieņas un brīvības ievērošana. Jo īpaši dzimuma juridiskās atzīšanas procedūrās nebūtu jāiekļauj prasības par šķiršanos un medicīnisku iejaukšanos, piemēram, sterilizāciju.

ES dalībvalstīm ir pilnībā jāatzīst dokumenti un lēmumi, ko dzimuma juridiskās atzīšanas jomā izdevušas citas ES dalībvalstis, lai transpersonām atvieglotu brīvas pārvietošanās tiesību izmantošanu Eiropas Savienībā.

Metodika

ES LGBT aptauja tika veikta 2012. gadā ar anonīmas interneta aptaujas palīdzību, kas galvenokārt tika reklamēta, izmantojot interneta un sociālos plašsaziņas līdzekļus, kas ir saistīti ar LGBT. Ar šīs metodes palīdzību tika radīts lielākais empīriskās informācijas krājums par LGBT personām, kāds līdz šim pieejams Eiropā vai pasaulē. Ziņojumā un šajā kopsavilkumā ir atspoguļota to 18 gadus veco vai vecāko respondentu transpersonu uztvere, pieredzes, viedokļi un uzskati, kuri bija interneta lietotāji, bija informēti par aptauju un vēlējās tajā piedalīties. Lai gan rezultātus nevar uzskatīt par reprezentatīviem visām Eiropas Savienībā dzīvojošām transpersonām, ļoti lielais paraugs nozīmē lielu ticamības pakāpi tam, ka rezultātos atklātās tendences lielā mērā atspoguļo tendences Eiropas Savienības iedzīvotāju transpersonu vidū.

Lai atsvērtu ticamas statistikas trūkumu par iedzīvotāju transpersonu proporcionālo skaitu Eiropas Savienībā un mazinātu dažu ES dalībvalstu pārmērīgu reprezentāciju kopējā paraugā, aptaujā ir izmantota novērtēšanas metodika. Šī procedūra nodrošina to, ka respondentu transpersonu viedokļi no katras ES dalībvalsts aptaujas rezultātos ir pārstāvēti proporcionāli valsts iedzīvotāju skaitam. Šā iemesla dēļ tika pieņemts, ka respondentu transpersonu un transpersonu apakšgrupu procentuālā daļa visu aptaujas respondentu vidū ir vienāda visās ES dalībvalstīs, un aprēķini tika veikti uz šā pieņēmuma pamata (pilnīgu aprakstu, lūdzu, sk. galvenā ziņojuma 2. pielikumā).

Plašāku informāciju par metodiku var atrast FRA pilnā ziņojuma *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (Būt transpersonai Eiropas Savienībā: lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu (LGBT) Eiropas Savienības mēroga aptaujas datu salīdzinošā analīze, 2014. gads) 1. pielikumā, sk. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

Transpersonas vai tie, kuru dzimuma identitāte un/vai dzimuma izpausme atšķiras no tā dzimuma, kas tiem piešķirts piedzimstot, pašlaik visā Eiropas Savienībā bieži saskaras ar diskrimināciju, uzmākšanos un vardarbību. Šī realitāte rada bailes, kas daudziem liek slēpties vai maskēt savu patieso "es". Šajā ziņojumā vienādas attieksmes un diskriminācijas jautājums ir pētīts uz divu aspektu pamata – seksuālās orientācijas un dzimuma identitātes. Pētījumā ir analizēti lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu (LGBT) Eiropas Savienības mēroga aptaujā iegūtie dati par 6579 respondentu transpersonu pieredzi, kas ir līdz šim lielākais šāda veida empirisko pierādījumu krājums. Šajā analizē FRA ir konstatējusi, ka respondenti transpersonas (ar dažiem izņēmumiem) atklāj augstākos piedzīvotās diskriminācijas, uzmākšanās un vardarbības līmeņus visu LGBT apakšgrupu vidū.

Visu cilvēku līdztiesīga un pilnīga sociālā līdzdalība bez diskriminācijas ir priekšnoteikums iekļaujošai un vienotai sabiedrībai. Šajā sakarā Eiropas Savienības LGBT aptaujas rezultāti ataino satraucošu realitāti. Tie liecina, ka transpersonu līdztiesība joprojām ir grūti sasniedzams mērķis. Tomēr šis ziņojums ir sagatavots laikā, kad arvien lielāks ES dalībvalstu skaits veic pasākumus, lai veicinātu un aizsargātu transpersonu pamattiesības. Šajā aptaujā savāktie un analizētie dati būtu jāizmanto politiķiem un politikas veidotājiem, izstrādājot tiesību aktus, politikas un stratēģijas, kas labāk aizsargā šīs tiesības.

Papildu informācija

Pilnu FRA ziņojumu – *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (Būt transpersonai Eiropas Savienībā: lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu (LGBT) Eiropas Savienības mēroga aptaujas datu salīdzinošā analīze, 2014. gads) sk. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

Pilnu ziņojumu par LGBT aptauju – *European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Main results* (Lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu Eiropas Savienības mēroga aptauja – galvenie rezultāti, 2014. gads) sk. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-main>.

Ziņojuma par LGBT aptauju kopsavilkumu – *European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Results at a glance* (Lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu Eiropas Savienības mēroga aptauja – provizorisks rezultāti, 2013. gads) sk. <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-results> (pieejams arī franču un vācu valodā).

Pārskats par FRA darbībām saistībā ar LGBT jautājumiem ir pieejams <http://fra.europa.eu/en/project/2011/homophobia-transphobia-and-discrimination-grounds-sexual-orientation-and-gender>.

Publikāciju birojs

© Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2014. g.
Foto: © Shutterstock

FRA – EIROPAS SAVIENĪBAS PAMATTIESĪBU AĢENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vīne – Austrija
Tālr. +43 158030-0 – Fakss +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

ISBN 978-92-9239-729-6

TK-06-14-152-LV-C
doi:10.2811/25707